

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain 5 d §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain 5 d §:n muuttamisesta (HE 39/2022 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- sivistysvaliokunta SiVL 10/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- teollisuusneuvos Mikko Huuskonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- palvelujohtaja Mari Selviranta, Valtiokonttori
- vanhempi ekonomisti Riku Buri, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- professori Otto Toivanen, Helsinki Graduate School of Economics
- lakimies Jukka Suominen, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- ekonomisti Olli Toivanen, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- viestintäjohtaja Maria Sahlstedt, Tapahtumateollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Suomen kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Messu- ja tapahtumajärjestäjät ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen matkailualan liitto ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan mietintö TaVM 9/2022 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yritysten määräaikaisesta kustannustuen annetun lakia jatkamalla mahdollisuutta myöntää kustannustukea myös Euroopan komissiolle tilapäisten valtiontukipuitteiden 3.12 jakson nojalla ilmoitetun tukiohjelman nojalla. Ohjelman mukaan yritys voisi saada kustannustukea, jos siihen kohdistuu pandemianhallintaan liittyvä julkisoikeudellinen rajoitustoimi ja yrityksen 2,3 miljoonan tukikiintiö olisi täynnä tai täyttymässä, mutta yritykselle olisi edelleen perusteltua myöntää kustannustukea. Suurin myönnettävä tukisumma olisi 6 miljoonaa euroa. Yrityksen kattamattomia kiinteitä kustannuksia voitaisiin korvata 12 miljoonan enimmäismäärään saakka. Tukikausi ja menettely vastaisivat voimassaolevaa kustannustukea. Valtiokonttori toimisi valtionapuviranomaisena.

Lain tavoitteena on koronapandemian hallintaan liittyvistä kielto- ja rajoitustoimista kärsineiden yritysten toiminnan jatkuvuuden tukeminen COVID-19-pandemian aiheuttamassa vaikeassa tilanteessa sekä konkurssiin ajautuvien yritysten määrän vähentäminen järjestämällä yrityksille lisää aikaa toiminnan ja kustannusten sopeuttamiseen. Hakuaika alkaisi toukokuussa 2022.

Ehdotettu laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Ehdotetun lainsäädännön keskeinen sisältö. Hallituksen esityksessä esitetään yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annettua lakia muutettavaksi jatkamalla mahdollisuutta myöntää kustannustukea myös Euroopan komissiolle tilapäisten valtiontukipuitteiden 3.12. jakson perusteella ilmoitetun tukiohjelman nojalla. Yritys voisi saada kustannustukea, jos siihen kohdistuu viruspandemian hallintaan liittyvä julkisoikeudellinen rajoitustoimi ja yrityksen 2,3 miljoonan euron tukikiintiö olisi täynnä tai täyttymässä, mutta yritykselle olisi edelleen perusteltua myöntää kustannustukea. Ehdotuksen mukaan Valtiokonttori jatkaa valtionapuviranomaisena.

Nyt käsillä olevassa lainsäädännössä hyvityksen tarkoitus ei ole korvata menetettyä kassavirtaa ja siten saamatta jäänyttä liikevoittoa, vaan hyvittää ja lieventää menetystä, joka talouden toimijoille on aiheutunut siitä, että viruksen tartuntatilanteen ja sen hillitsemiseksi asetettujen rajoitusten vuoksi elinkeinon harjoittaminen on merkittävästi vaikeutunut eikä toimijoilla ole ollut kohtuudella mahdollisuutta sopeuttaa kulurakennettaan poikkeusolojen aikaan soveltuvaksi. Talousvaliokunta viittaa viimeaikaisiin koronapandemian johdosta säädettyjen tukien perusteluihin, erityisesti siihen havaintoon, että lähtökohtaisesti pandemiaperusteiset tuet eivät enää tässä vaiheessa ole tilastojen ja taloustieteen analyysien valossa perusteltuja.

Koronaviruksen leviämisen hidastamiseksi asetetut rajoitukset on perusteltu epidemiologisista syistä. Rajoitusten hyödyt kohdistuvat koko yhteiskuntaan, kun taas rajoitustoimien johdosta aiheutuvat tappiot lankeavat suoraan niille yksilöille ja elinkeinoille, joihin rajoitukset ovat kohdistuneet. Tämän vuoksi on perusteltua, että rajoitustoimien taloudellisia vaikutuksia lievennetään julkisin varoin. Näin perustellen talousvaliokunta on perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella

Valiokunnan mietintö TaVM 9/2022 vp

la (PeVL 7/2020 vp — HE 25/2020 vp), edellyttänyt, että silloin kun elinkeinotoiminnan harjoittaminen estyy julkishallinnon toimien vuoksi, on näin aiheutuvia menetyksiä korvattava (TaVM 5/2022 vp — HE 9/2022 vp, TaVM 18/2021 vp — HE 97/2021 vp, TaVM 5/2020 vp — HE 25/2020 vp, TaVM 3/2021 vp — HE 22/2021 vp ja TaVM 7/2021 vp — HE 38/2021 vp).

Talousvaliokunta esittää hallituksen esityksen mukaisen sääntelyn hyväksymistä muuttamattomana sekä yhden lausuman hyväksymistä.

Asiantuntijalausunnat. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa ehdotettuun tukeen on suhtauduttu lähtökohtaisen myönteisesti. Kritiikkiä on kohdistettu kuitenkin tuen hakemisen ja tukikauden pituuteen.

Talousvaliokunnan käsittelyssä on noussut esiin myös kysymys EU:n eri jäsenvaltioiden yrityksilleen myöntämien tukien mittakaavasta. Valiokunta toteaa tähän liittyen, että eri jäsenvaltioiden koronatuot ovat perin vaikeasti vertailtavissa. Jäsenvaltioilla on käytössään poikkeusolojen instrumenttien ohella myös normaalioloissa varsin vaikeasti yhteismitallinen tukien ja kannustimien valikoima, joka kytkeytyy myös kunkin jäsenvaltion perusratkaisuun asukkaidensa toimeentulon turvaamiseksi ja taloudellisen toimeliaisuuden kannustamiseksi sekä ylipäänsä valtioiden julkistalouksien kantokykyyn sidottuun valmiuteen erilaisiin tukijärjestelyihin.

Talousvaliokunta toistaa aikaisempien kustannustukilainsäädäntöjen käsittelyjen yhteydessä toteamansa arvion siitä, että tukisääntelyyn luotu harkinnanvaraisuuselementti edesauttaa tuen oikeaan osuvuutta, mutta sen vastinparina tulee väistämättä hitautta hakemusten käsittelyprosessiin harkinnan edellyttämän manuaalisen työn myötä. Harkinnanvaraisuus myös lisää epävarmuutta sääntelyn sisällöstä.

Talousvaliokunta viittaa myös aiemmin esittämiinsä huomautuksiin (muun muassa TaVM 18/2021 vp — HE 97/2021 vp) EU-lainsäädännön aiheuttamista tuki-intensiteetin ja tukien maksimimäärien reunaehdoista. Valtiontuen myöntämisessä on lisäksi otettava huomioon voimassa oleva valtionavustuslaki (688/2001), jota sovelletaan osin myös kustannustukeen. Valtionavustuslain (6 §) mukaan avustuksen tulee perustua kustannuksiin, eikä korvaus saa kattaa niitä täysimääräisesti. Myös EU:n valtiontukisääntelyn — kuten myös komission päätösten tilapäisistä valtiontukipuitteista — lähtökohta on ylikompensaation kielto.

Sivistysvaliokunnan lausunto. Sivistysvaliokunta (SiVL 10/2021 vp — HE 39/2022 vp) on kiinnittänyt huomiota toimialansa mukaisesti erityisesti tapahtuma- ja kulttuuritoimialan asemaan ehdotetun sääntelyn ja sen soveltamisalan kattavuuden kannalta. Sivistysvaliokunta on pitänyt tärkeänä tunnistaa tapahtuma-alan erityispiirteet sekä kulttuuritoimialan merkitys kansalaisten henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta. Talousvaliokunta viittaa aikaisemmin säädettyyn kustannustukilain muutokseen, joka koski erityisesti tapahtumatoimialaa (HE 79/2021 vp — TaVM 15/2021 vp, laki 435/2021), sekä sitä koskevan hallituksen esityksen perusteluissa esitettyihin syihin siitä, miksi tapahtuma-alan tukitoimia on lähestyttävä korostetusti alalla toimivien alihankkijoiden verkostojen kautta. Näissä verkostoissa opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksilla on keskeinen merkitys HE 79/2021 vp:n perusteluissa kerrotulla tavalla.

Valiokunnan mietintö TaVM 9/2022 vp

Johtopäätöksiä. Talousvaliokunta katsoo, että lähtökohtaisesti ja normaalioloissa lainsäädännön tulee kohdella talouden toimijoita tasapuolisesti. Reilun kilpailun ja markkinoiden toimivuuden kannalta on tärkeää, että lainsäädäntötoimet vääristäisivät tätä asetelmaa niin vähän kuin mahdollista. Saadun asiantuntijaselvityksen valossa sellaista tukea, jolla lievennetään viranomaismääräysten aiheuttamia menetyksiä (PeVL 7/2020 vp) voidaan kuitenkin pitää perusteltuna.

Talousvaliokunta korostaa, että kaiken päätöksenteon tukena tulee olla käytettävissä kattava tietopohja. Koronapandemian aikana Tilannehuone on ollut erityisen arvokas numeerisen taustatiedon ja sen analysoinnin tuottajana. Eduskunnan täysistunto onkin edellyttänyt talousvaliokunnan esittämän ponnen (TaVM 5/2020 vp — HE 9/2022 vp) mukaisesti, että ”valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti toteuttamaan vaadittavat toimet, joilla turvataan Tilannehuoneen/Datahuoneen toiminnan jatkuminen välittömästi.” Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Tilannehuoneen tai Datahuoneen toiminta on tosiasiallisesti keskeytynyt, eikä tällä hetkellä ole täysin selvää, kuinka valtioneuvosto aikoo toiminnan turvata. Talousvaliokunta pitää tilaa epätydyttävänä ja toistaa edellä mainitussa mietinnössään esittämänsä lausuman korostaen tilannetietojen ja myöhemmin tehtävien analyysien edellyttävän tiedonkeruun jatkuvuutta. HGSE:llä on valmius toiminnan jatkamiselle. Talousvaliokunta tähdentää, että koronapandemian väistyttyäkin Tilannehuoneen analyysitoiminnalle on voimakas kysyntä, esimerkiksi muuttuvan geopolitiittisen ympäristön muutosten talousvaikutusten vuoksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 39/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan lausumaehdotukset

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto toteuttaa pikaisesti vaadittavat toimet, joilla turvataan Tilannehuoneen/Datahuoneen toiminnan jatkuminen vielä eduskunnan kevätistuntokauden 2022 aikana.

Valiokunnan mietintö TaVM 9/2022 vp

Helsingissä 12.5.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sanni Grahn-Laasonen kok

varapuheenjohtaja Hanna Kosonen kesk

jäsen Atte Harjanne vihr

jäsen Mari Holopainen vihr

jäsen Hannu Hoskonen kesk

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Raimo Piirainen sd

jäsen Janne Sankelo kok

jäsen Veikko Vallin ps

varajäsen Hilikka Kemppi kesk

varajäsen Heikki Vestman kok

varajäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller